

Els experts de Fraunhofer han creat un 'laboratori del confort'

preferit ja és sobre el llit, la suite és envoltada de groc suau.

És ben cert que alguns turistes es resisteixen a ser reduïts a un simple codi en un arxiu calculat per ordinador. Les visions de futur dels investigadors, no obstant això, se centren en els clients, i intenten que l'atenció als hostes siga el màxim de transparent possible.

Un poc apartat del tipus d'habitació d'hotel ideal, els experts de la companyia Fraunhofer han creat un *laboratori del confort*.

Ací s'han de discutir les darreres preguntes que poden escometre un hoste. Molesta més l'avió que travessa el cel o l'ascensor que puja i baixa a l'edifici? L'empresari hoteler ha d'invertir en finestres noves, o fóra millor insonoritzar les parets?

Els anys vinents els projectistes planificaran una avaluació sense antecedents entre diversos tipus de clients. Al test pràctic també es provarà una innovació que, segons els creadors, oferirà molta més tranquil·litat a la vida de calma que s'ha contractat. Si l'hoste cau a terra –per una baixada de tensió, per exemple, o perquè ha sotmès el minibar rodant a un esforç excessiu– els sensors de la moqueta comuniquen immediatament el canvi a través de la pressió feta a terra. Immediatament es presenta un escamot de salvació.

Aquesta mena d'atenció pot tranquil·litzar a alguns; alguns altres cauran en una certa paranoia per aquest Gran Germà de gala. I si hi ha qui vol, només perquè s'ha gitat damunt la moqueta a llegir, rebre la visita dels sanitaris sol·lícits?

Scherer, el cap del centre, reacciona impacientment a aquests temors. De mala gana aclareix: "La seguretat té un preu."

Frank Tadeusz

Traducció de Beatriu Vallès

Un duel de calendari

Arriba dijous gras i, per tant, s'obre el regnat del Carnestoltes. Més o menys disbauxat, segons les èpoques, però breu: la vella Quaresma s'espera amatent, amb el bacallà a la mà, per omplir les hores de penitències. Cada any el calendari ens ofereix el mateix duel.

“**S**ota el mot Carnestoltes es comprèn un període de temps de grans llicències en els costums i d'amplíssima llibertat.” Així comença Joan Amades el primer volum del *Costumari català* dedicat a la festa de la disbauxa per excel·lència, que ens converteix el febrer gelat en el més carnal de tots els mesos, per obra i gràcia d'una festa que ho crema tot en excessos i procacitats malgrat saber (o precisament per això) que té els dies comptats, que tot plegat (balls i xeflis i músiques i disfresses i les topades de tota mena que el presumpte

anonimat de les màscares pot propiciar) acabarà eixarreit de quaresma.

Ben mirat, tots dos personatges (perquè en personatges els hem convertits, si és que no ho eren), i malgrat l'evident antagonisme, tenen molta més relació que ni l'un ni l'altra no voldrien reconèixer. La primera de totes, onomàstica: perquè sembla que els mots que ens designen la festa de la insolència provenen, de fet, del període d'abstinència. No hi ha consens encara en l'origen, però els especialistes s'inclinen pel llatínisme *carnis avalis*, “carns privades”, que respon, recorda Joan Amades, “a la privació de certs aliments per a prevenir el cos de la plètora vital que comporta la primavera”.

Per si no n'hi havia prou, també *carnestoltes* (que és com habitualment anomenem el carnaval als Països Catalans) significava antigament (i curiosament) ‘abstinència de carn’: ens il·lustra Coromines que el terme prové del llatí *cornes tollitas*, és a dir, ‘carns llevades’.

EL TEMPS

EL TEMPS

I explica Amades que va ser un papa, de fet, qui va posar nom a la festa: Gregori I *el Gran* (540-604) va establir la quaresma, “a la qual va donar el nom de *car-nes toldrem*, que equival a tallament de carns, o sia privació de fer ús d’aquest aliment”. I el fet desconcerta el folklorista fins al punt d’expressar a tothom qui el vulgui escoltar (o llegir, de fet) la seva sorpresa, gairebé estupefacció: “No és comprensible que siguin qualificats de temps d’abstinència de carn uns dies en què precisament es fa tot el contrari”, s’exclama, per exemple.

No se sap del cert com ha pogut passar que el terme establert per a la penitència es lligui finalment a aquesta eclosió de la carn i el deseiximent (una “transgressió de nom que s’ha produït en totes les llengües neollatines”, continua Amades), però el cas és que, de designar el temps penitencial (antigament, “fer carnestoltes”, ves quines coses, volia dir exactament no menjar carn!) va passar a significar les darreres hores de carn abans de l’eixuta quaresma (el darrer dia, o, després, els darrers tres dies que es podia menjar carn abans del dimecres de cendra, una data que marca el punt final del desenfrenament o el tret de sortida de l’abstinència i el penediment, segons que es vulgui mirar l’ampolla mig plena o mig buida). I ella, la Quaresma, en perdre el nom a favor del rei dels poca-soltes, se’n va inventar un per reducció de *quadragèsima*, que feia referència als quaranta dies (i aviat és dit) de privacions que exigeix la vella del bacallà.

Val a dir que també hi ha una teoria que ens lliga el mot festiu amb un prou més prosaïc origen: *carnaval* vindria, en aquest cas, de la contracció dels

termes llatins *carrus navalis*: de Roma ens va arribar, importada dels grecs (i ells, no se sap de qui) una festa agrícola en la qual es passejava per la ciutat una nau enfilada dalt d’un carro. En aquest precedent de les actuals carrosses de les rues que anualment ens desfilen pels carrers de pobles i ciutats, hi viatjaven, relata Amades, grups de dones “que només portaven una camisa molt curta que deixava veure les vergonyes. Feien balls promiscus. Cantaven cançons de molta intensitat satírica contra la religió i l’estat; eren, sobretot, d’un sentit obscè i pornogràfic molt accentuat”.

‘Melting’ perol. En aquesta festa, potser com en cap altra, hi conflueixen usos i costums d’origen antic, heterogeni i virolat que després, com en aquell famós *melting pot* nord-americà, li han donat, des de la diversitat i la barreja, el caràcter que li coneixem ara. El carnestoltes neix, segons ens descriu una bella imatge de Joan Amades, d’elements que, “com refosos en un perol, es confonen, barregen, renoven i refloreixen cada any”.

Perquè el carnestoltes perviu malgrat les prohibicions que en períodes represius l’han volgut tenallar. Perviu i es diversifica sense parar esment a si resulta que hem perdut memòria de l’origen o el motiu o el significat de moltes de les expressions festives que li donen forma i que tant ens poden lligar amb atàviques pulsions de la terra com haver tranquil·lament empeltat usos i costums dels més llunyans confins.

Hi trobem d’entrada, al punt més pregon de la festa (lluny, diguem-ne, de les comparses a ritme de samba globalitzada), “romanalles de formes rituals”,

explica Amades, que ens connecten amb els antics pobles caçadors, “restes de cultes animals practicats pels pobles pastors” i, encara, filagarses de cerimònies que podien molt ben provenir de les devocions agràries preromanes. I és en aquest sentit que hi ha qui llegeix en alguns vestits carnavalescos restes de les teogonies antigues, potser de “cultes naturalistes del bosc i de la vegetació en general”: són les closques de caragols i les figues que guarnien els disfressats de la Cerdanya. O la palla i l’escorça de pi i la molsa i les herbes que es convertien en vestit, per carnestoltes, a les faldes del Cadí.

No hi ha ordre, en tot cas, per al vastíssim costumari carnestoltesc (“que fa de molt mal destriar”), i davant la inundació de cerimonials i costums, Amades acaba conclouent que hi poden haver anat a parar expressions festives que originàriament se celebraven en algun altre moment del calendari. I aquí és on se sent parlar, per exemple, de les festes dionísiques gregues, que passejaven un home dalt d’un ase “amb la testa tota guarnida [la de l’home, com a mínim] i engalanada amb pàmpols simbolitzadors de la vinya”, en una imatge que pot evocar el passeig del Carnestoltes fet ninot com a “succedani” de Dionís; o de les posteriors i mimètiques bacanals (per Bacus, el déu romana-ment anàleg a Dionís) que se celebraven

EL TEMPS

EL TEMPS

EL TEMPS

EL TEMPS

EL TEMPS

EL TEMPS

per Cap d'Any i també escalivaven ninot com cremem nosaltres Carnestoltes (el ninot grotesc que s'entronitza en començar la gresca, que es passeja amunt i avall en esbojarrada processó i que acaba consumit per les flames fins a propera resurrecció); o de les populars saturnals romanes, que, honorant Saturn, trinxaven lleis i distàncies socials (durant tres dies: tot té un límit) a base d'orgies i festívola insolència.

Al capdavant, tret distintiu del carnestoltes (per bé que el nou mil·lenni occidental l'hagi vist néixer pràcticament domesticat en rua escolar i més o menys cívica celebració del tot reglamentada) és la subversió típica de determinades festes populars, que en aquest cas esdevé senyora i majora (en graus diversos, ja ha estat dit, segons el lloc i l'hora i el moment) del destarotat pentagrama carnestoltesc: "Els principis morals i bàsics que hom té per absoluts i immovibles –recorda Amades– es capgiren i trontollen per uns moments de disbauxa i de follia i hom admet durant aquest període atreviments i llicències que l'ètica més elemental refusa en tot altre moment. Els principis d'autoritat i de propietat sembla que s'esfumin. La fadrinalla inconscient s'erigeix en regidora de la cosa pública i es fa mestressa de béns i efectes particulars tinguts per sagrats durant la resta de l'any".

O carn o peix. Ja ha perdut la força que uns altres temps tenia (i que la va fer passar de les inicials quaranta hores d'abstinència total als quaranta dies de privacions eclesiàsticament prescrites per a mortificació de la carn), però, a la seva manera, encara treu el cap

ressec per entre les nostres vides: és la Quaresma (o Bacallanera, o Sarraina, o Jaia Serrada o Patorra, segons els llocs), la dona (sovint vella arrugada) que es representa amb set cames sota àmplia faldilla (o set braços, també: el cas és poder-li anar arrencant els membres a mesura que passen els divendres i saber, per tant, quan és que ja és permès de triar per menjar coses que no siguin "arenques rovellades, mongetes i bacallà"), que duu peix i rosari per a tot aliment de cos i ànima i que succeeix implacablement el temps càrniament desenfrenat (també en cos i ànima) que l'ha precedit.

Precisament per donar una darrera alegria al cos abans de les penalitats quaresmals se solia fer un gran àpat de carn i botifarra (en algunes contrades, tan important, quant a substància, com el de Nadal) just la nit del dimarts de carnestoltes o el mateix dimecres de cendra (una data que tant es considera la darrera de la festa com la primera de la penitència, i que queda representada en el cerimonial catòlic amb la creu de cendra pintada al front dels fidels mentre el capellà va repetint que "memento, homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris" perquè recordin que pols són i a la pols tornaran).

En tot cas, coincidint amb l'enterrament del Carnestoltes (que des del segle XIX i per influència de Madrid també ho ha estat, en alguns llocs del país, de la sardina), hi havia costum de sortir fora ciutat a esbargir-se i menjar i beure a pler. De vegades, com en tota bona cerimònia de renovació, es completava el fet trencant els objectes de terrissa que havien servit per al menjar. I, encara, colgant-los al camp com per demanar

a la terra futures fertilitats (i garantir la sort si és que, passat un any, en tornar a repetir fidelment cerimònia, es trobaven les restes de l'anterior).

Val a dir que la batalla entre tots dos personatges, Carnestoltes i Quaresma, Quaresma i Carnestoltes, fins i tot tenia representació física en l'enfrontament obert que no tan antigament organitzaven carnisers (i cansaladers, tripaïres i etcètera) contra peixaters (i marmanyers i ouaires i també etcètera), que simbolitzaven, per la via estomacal, les dues maneres de prendre's la vida. Arribat el dimarts de carnestoltes o ja l'endemà, el famós dimecres de cendra, s'esdevenia la pública i tumultuosa baralla: guanyava el partit del bacallà, no cal dir-ho, que també en això el pas del calendari és inexorable. D'aleshores endavant, i llevat de butlles adientment aconseguïdes (pagant sant Pere sempre canta: per això explica la dita que "la Quaresma i la justícia són fetes per als pobres") o trampes convenients (com aquella de no considerar els ànecs peça prohibida perquè són "carn d'aigua", com els peixos), s'estenia sobre els carrers i les cases la interdicció de qualsevol divertiment. Després de la baralla dels venedors, diuen que els carnisers amb prou feines si sortien de casa i que, si ho feien, era mig avergonyits de llur ofici (els carnisers, com els esmolets o els estanyers –que reparaven *impures* cassoles–). Fins que arribava dissabte de Glòria i es tancava el cicle quaresmal i podien torna a alçar el cap.

Tot rodola, per sort –i perquè el món és una bola.

Núria Cadenes